

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH ZAKONA

1. Zakon o javnom informisanju

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju, obrađena je jednim delom i kroz odeljak o slobodi izražavanja.

1.2. U intervjuu za dnevni list „Danas“, koji je objavljen 7. februara, Zagorka Dolovac, republički javni tužilac, između ostalog je govorila i o slučaju ubistva novinarke „Duge“, Radislave Dade Vujasinović, kao i o istrazi koja se vodi povodom zloupotreba u Rudarskom basenu „Kolubara“, kojima se bavio serijal istraživačkih emisija „Insajder“ na Televiziji „B92“. Zagorka Dolovac izjavila je da je smrt Dade Vujasinović, ranije kvalifikovana kao samoubistvo, u ponovo otvorenoj istrazi kvalifikovana kao ubistvo. „Svi veštaci iz tog predmeta su saslušani. U toku je i saslušanje novih svedoka, kao i onih koji su već saslušani. Svi oni bi trebalo da pomognu u otkrivanju okolnosti ubistva novinarke i tu očekujem pomake. Nezahvalno je sa moje pozicije govoriti ima li indicija da je to uradila tadašnja Državna bezbednost. Međutim, način na koji je rađen uviđaj u slučaju Ćuruvija ukazuje na sličnosti u propustima koji su načinjeni u slučajevima Dade i Ćuruvije“, rekla je Zagorka Dolovac.

Zakonom o javnom informisanju propisano je da niko ne sme da vrši bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Činjenica da ubistvo novinarke Dade Vujasinović, ali i ubistva Slavka Ćuruvije i Milana Pantića, ostaju nerasvetljena, konkretno u slučaju Dade Vujasinović već gotovo 16 godina, ozbiljno dovodi u pitanje poverenje medijskog sektora u institucije i ustavna i zakonska jemstva koja se odnose na slobodu izražavanja. Iako pravosuđe u konkretnom slučaju istrage ubistva ne postupa po Zakonu o javnom informisanju, već po krivičnim propisima, sporost istrage ubistava novinara, posredno utiče na slobodu izražavanja u Srbiji i primenu Zakona o javnom informisanju, kroz uticaj na jačanje osećaja nesigurnosti novinara i jačanje autocenzure u medijskom sektoru.

2. Zakon o radiodifuziji

2.1. Savet Republičke radiodifuzne agencije održao je 18. februara vanrednu sednicu kojoj su prisustvovali predstavnici dve televizije sa nacionalnim pokrivanjem, „Pink“ i „Hepi“. Hitno sazivanje vanredne sednice obrazloženo je eskalacijom verbalnog i fizičkog

nasilja u rijaliti šou programima koje navedene dve televizije emituju. Savet je na sednici naložio televizijama „Pink“ i „Hepi“ da hitno iz sadržaja rijaliti šou programa otklone sve ono što krši Zakon o radiodifuziji i Kodeks o ponašanju emitera, te zabranio svako dalje emitovanje programa koji svojim sadržajem teško ugrožavaju fizički mentalni i moralni razvoj maloletnika i narušavaju dostojanstvo ličnosti. Posebno je insistirano da se ne smeju emitovati programi koji opravdavaju ili podstiču nasilje, naloženo je ukidanje mogućnosti konzumiranja alkoholnih pića i cigareta učesnicima rijaliti šou programa, pokrivanje zvučnim signalom celih rečenica u kojima su izgovorene psovke ili uvrede u repriznom emitovanju, kao i isticanje upozorenja da program može ugroziti decu i omladinu u krolovima na svakih 5 minuta. Savet je, takođe, doneo odluku da se protiv TV „Pink“ pokrene i prekršajni postupak, ali i sa žaljenjem konstatovao da prekršajna prijava koju je podneo protiv televizije „Pink“ krajem 2009. godine za prekršaj učinjen tokom jednog od ranijih rijaliti programa, još nije dobila sudski epilog. Na kraju saopštenja koje je Savet Republičke radiodifuzne agencije izdao nakon sednice, ponavlja se da će ovo telo od Ministarstva kulture Republike Srbije zatražiti da Narodnoj Skupštini Republike Srbije u što kraćem roku bude upućen Predlog izmena i dopuna Zakona o radiodifuziji na usvajanje po hitnom postupku, a kojima bi, poput prakse u nekim zemljama u okruženju, Savet RRA dobio mogućnost da izriče direktne finansijske sankcije za prekršaje zakona za čije sprovođenje ima ovlašćenja, kao i ovlašćenje da naloži privremenu ili trajnu zabranu emitovanja pojedine emisije.

Samo nedelju dana nakon vanredne sednice Saveta Republičke radiodifuzne agencije od 18. februara, došlo je do dodatne eskalacije u rijaliti šou programu „Dvor“ Televizije „Pink“, a učesnica u programu, pevačica Maja Nikolić, izbačena je iz „Dvora“ zbog antisemitskih izjava u živom prenosu, u noći između 24. i 25. februara. Još jedan učesnik programa, Miloš Bojanić, takođe pevač, koji je podržao antisemitske izjave Maje Nikolić, sam je napustio „Dvor“. Republička radiodifuzna agencija reagovala je zahtevom da se sankcioniše govor mržnje. Ambasador Izraela u Srbiji, Artur Kol, izjavio je da je zgrožen antisemitskim sadržajem koji je emitovan na programu „Dvor“ televizije „Pink“, saopštila je Ambasada Izraela u Beogradu. „U poslednje vreme smo svedoci porasta antisemitskih incidenata u Srbiji, a poslednji u nizu je ujedno i najvidljiviji. Ova činjenica izaziva zabrinutost i zahteva punu pažnju relevantnih državnih organa“, izjavio je Kol. Portparol „Pink“, Tanja Vojtehovski, izjavila je da je Maja Nikolić sankcionisana diskvalifikacijom zbog verbalnog nasilja i govora mržnje. „Naša televizija se nakon incidenta ogradila od toga što su uživo u programu izrekli Maja Nikolić i Miloš Bojanić, okarakterisala to kao incident i govor mržnje, i u saopštenju se izvinila kao emiter svima onima kojima su te izjave na bilo koji način povredile osećanja ili dostojanstvo“, rekla je Vojtehovski. Republičko tužilaštvo pokrenulo je prekrivični postupak protiv pevačice Maje Nikolić i pevača Miloša Bojanića, zbog govora mržnje u rijaliti serijalu „Dvor“. I Jevrejska zajednica najavila je da će pokrenuti postupak protiv televizije „Pink“. Iz

Republičke radiodifuzne agencije najavljeno je donošenje obavezujućeg uputstva kojim će zabraniti prenos rijaliti programa uživo. „To je suviše rizična TV forma. Imali smo situaciju koje se svi možemo stideti i moramo da reagujemo“, izjavio je Goran Karadžić, zamenik predsednika Saveta RRA.

Članom 21. Zakona o radiodifuziji predviđeno je da se RRA stara da programi emitera ne sadrže informacije kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihove različite političke opredeljenosti ili zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, etničkoj grupi, polu ili seksualnoj opredeljenosti. Zabrana govora mržnje propisana je i članom 38. Zakona o javnom informisanju. U skladu sa tom odredbom zabranjeno je objavljivanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, etničkoj grupi, polu ili zbog njihove seksualne opredeljenosti, bez obzira na to da li je objavljivanjem učinjeno krivično delo. Postupanje emitera suprotno zabrani govora mržnje je osnov za izricanje predviđenih mera od strane RRA, nezavisno od drugih pravnih sredstava koja stoje na raspolaganju oštećenom. Ove mere, u skladu sa članom 17. Zakona o radiodifuziji su opomena, upozorenje, te privremeno ili trajno oduzimanje dozvole za emitovanje programa. Pored ovoga, RRA može i pred nadležnim sudom ili drugim državnim organom da pokrene postupak protiv emitera ili odgovornog lica emitera, ako njegovo činjenje ili nečinjenje ima obeležja dela kažnjivog prema zakonu. Činjenica je da je u konkretnom slučaju, prvo, RRA propustila da blagovremenim izricanjem upozorenja, kreira situaciju u kojoj može da izrekne i oštriju sankciju – privremeno oduzimanje dozvole. Naime, shodno Zakonu o radiodifuziji, dozvola može biti privremeno oduzeta samo emiteru koji, i pored izrečenog upozorenja, nastavi da krši zakon ili svoje obaveze. Propustom RRA da blagovremeno izriče upozorenja, kreiran je utisak da ovo telo ne raspolaže adekvatnim sredstvima za sprovođenje zabrane govora mržnje i zaštitu javnosti od neprihvatljivih sadržaja. Takođe, zahtev RRA da mu se omogući da sam novčano kažnjava emitere, zanemaruje činjenicu da je privremeno oduzimanje dozvole zapravo, u krajnjoj liniji, vid novčanog kažnjavanja, budući da emitera dovodi u situaciju u kojoj ne može da generiše prihode. S druge strane, RRA je zakazala i u svom regulatornom radu. Od 10 opštih obavezujućih uputstava koje je donela, 8 se odnosi na praćenje izbora. Posebno je simptomatično da je Savet recimo još 2007. godine našao za shodno da emiterima preporuči neemitovanje programa zasnovanih na proricanju sudbine, tumačenju horoskopa i sličnim sadržajima, nalazeći da postoje osnovane indicije da se ova vrsta programa zasniva na zloupotrebi lakovernosti gledalaca. Istovremeno, RRA se kroz preporuke i uputstva nije bavila rijaliti programima, koji su u javnosti izazivali makar isto, ako ne i više kontroverzi od proricanja sudbine ili tumačenja horoskopa. Što se tiče postupaka čije iniciranje tužilaštvo najavljuje protiv same Maje Nikolić i Miloša Bojanića, oni se tiču krivičnog dela izazivanja

nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti, koje je predviđeno Krivičnim zakonikom Republike Srbije, i za koje je zaprećena zatvorska kazna u trajanju od šest meseci do pet godina.

2.2. Savet RRA objavio je, nakon svoje sednice od 31. januara, javni poziv za predlaganje kandidata za devet članova Upravnog odbora Radiodifuzne ustanove Srbije i šest članova Upravnog odbora Radiodifuzne ustanove Vojvodine.

Zakonom o radiodifuziji predviđeno je da je Upravni odbor organ upravljanja Radiodifuzne ustanove Srbije, koji donosi njen Statut, uz saglasnost RRA, te usvaja planove rada i izveštaje o radu i poslovanju Radiodifuzne ustanove Srbije i periodične i godišnje obračune, o čemu obaveštava javnost, RRA i Skupštinu. Upravni odbor takođe imenuje i razrešava generalnog direktora Radiodifuzne ustanove Srbije, imenuje i razrešava direktore radija i televizije i glavne i odgovorne urednike programa, na predlog generalnog direktora, daje saglasnost na opšti akt generalnog direktora o sistematizaciji poslova i zadataka u Radiodifuznoj ustanovi Srbije, donosi investicione planove, razmatra preporuke Programskog odbora, te obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i Statutom. Upravni odbor ima 9 članova koje imenuje i razrešava RRA iz reda novinara i afirmisanih stručnjaka za medije, menadžment, pravo i finansije, kao i drugih uglednih ličnosti. Članovi Upravnog odbora ne mogu biti narodni poslanici, poslanici u skupštini autonomne pokrajine, članovi Saveta RRA, članovi Vlade, odnosno organa izvršne vlasti autonomne pokrajine, niti imenovana ili postavljena lica u Vladi, organu izvršne vlasti autonomne pokrajine ili republičkim, odnosno pokrajinskim organima, kao i funkcioneri političkih stranaka. Mandat članova Upravnog odbora je pet godina i jedno lice može biti imenovano za člana Upravnog odbora najviše dva puta uzastopno. Aktuelni Upravni odbor je konstituisan 19.4.2006. godine, te je sa tog razloga njegov mandat praktično pred isticanjem. Ista pravila važe i za članove Upravnog odbora Radiodifuzne ustanove Vojvodine, s tim što se za članstvo u tom telu biraju lica koja žive i rade na području Autonomne pokrajine Vojvodine. Razlog što se ovom prilikom javni poziv za predlaganje kandidata raspisuje samo za šest članova Upravnog odbora Radiodifuzne ustanove Vojvodine leži u činjenici da su preostala tri člana Upravnog odbora imenovana početkom 2009. godine, a nakon ostavki troje od devet članova tog tela u decembru 2008. godine.

3. Zakon o lokalnoj samoupravi

Medijska udruženja dala su preporuke da se novac za informisanje deli transparentno, na osnovu javnog konkursa i pod jednakim uslovima za sve, pišu Večernje novosti u broju od 9.

januara. Naime, ANEM, NUNS i Local press tražili su od Ministarstva kulture i Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu da, polazeći od svojih nadležnosti utvrđenih Zakonom o ministarstvima, upute preporuku jedinicama lokalne samouprave o načinu ostvarivanja svojih nadležnosti utvrđenih članom 20. stav 1. tačka 34) Zakona o lokalnoj samoupravi. Citiranom odredbom predviđeno je da se opštine staraju o javnom informisanju od lokalnog značaja i obezbeđuju uslove za javno informisanje na srpskom jeziku i jeziku nacionalnih manjina koji se koriste na teritoriji opštine.

ANEM, NUNS i Local press insistirali su na izjednačavanju pozicija javnih i privatnih medija u konkurisanju za ova sredstva, kao i na tome da se izdvajanja opština za javno informisanje od lokalnog značaja ne smanjuju, odnosno da se održe na dosadašnjem nivou ili na nivou pre privatizacije lokalnih informativnih javnih preduzeća, ukoliko je privatizacija u konkretnoj opštini već sprovedena. NUNS, ANEM i Local press takođe su insistirali da se sredstva raspodeljuju u transparentnom postupku, na javnim konkursima za sufinansiranje medijskih projekata pod jednakim i nediskriminatornim uslovima, kao i da se javni konkursi raspisuju u redovnim i unapred određenim vremenskim intervalima. Udruženja su takođe tražila da se pravo učešća na javnim konkursima ograniči isključivo na osnivače javnih glasila sa dozvolama za emitovanje programa za područje konkretne lokalne samouprave, odnosno sa distribucijom za područje konkretne lokalne samouprave u odnosu na štampane medije, a u slučaju nezavisnih produkcija, isključivo uz prezentaciju važećeg ugovora kojim bi se garantovalo emitovanje, odnosno objavljivanje predmetnih sadržaja. Zahtevano je i da se kao kriterijumi za izbor projekata na javnim konkursima vrednuju isključivo značaj projekta za ostvarivanje prava na javno informisanje u stvarima od lokalnog i regionalnog značaja, doprinos raznolikosti medijskih sadržaja i pluralizmu ideja i vrednosti na lokalnom i regionalnom nivou, validna argumentacija projekta, adekvatna specifikacija budžeta usklađena i obrazložena sa stanovišta planiranih projektnih aktivnosti i održivost projekta, a da se eventualni dodatni kriterijumi za izbor projekata usaglašavaju kroz konsultacije sa novinarskim i medijskim udruženjima. Insistirano je na formiranju nezavisnih komisija koje bi odlučivale o izboru projekata i čiji rad bi morao da bude transparentan, a koje bi bile sastavljene od kompetentnih predstavnika javnosti, profesionalnih udruženja i nevladinog sektora, i čiji članovi ne mogu da budu poslanici, odbornici, imenovana i postavljena lica u Vladi, izvršnim organima pokrajina i jedinica lokalne samouprave, ali ni lica imenovana na rukovođeće položaje u javnim preduzećima i ustanovama, funkcioneri stranaka. Do zaključenja ovog izveštaja, ministarstva nisu uputila ovakvu preporuku jedinicama lokalne samouprave, a po informacijama kojima autori ovog izveštaja raspolažu, kamen spoticanja je insistiranje ANEM-a, NUNS-a i Local press-a na nezavisnosti komisija, kome je suprotstavljeno mišljenje ministarstava da bi članovi komisija trebalo da budu i predstavnici opštinskih vlasti. U međuvremenu, mediji i dalje prenose informacije iz opština širom Srbije

u kojima se sredstva za ovu namenu i dalje raspodeljuju krajnje netransparentno i uz favorizovanje državnih medija na uštrb privatnih i medija bliskih lokalnim vlastima, na uštrb onih koji su prema njima kritični.